

Magdaléna Martišková, 20-ročná

Milé deti,

seredskí boli lakomí. Nevedeli dopriať ani sami sebe. Najlakomejší bol na seba Pištabáči. Najstarší zo starých otcov. „Mal“ krčmu a v jedinej izbe bez elektriny aj vody okrem postele len šesť obrovských obrazov. Nikto nevie odkiaľ boli, ani kam sa podeli. Bývali s Pištabáčim v tme. Aby ich nikto poriadne nevidel. Na dvore, o polovicu menšom ako izba, lebo práve tak to mestské záhrady majú v popise existencie, nepestoval nikdy nič, mal len jednu z dvoch najväčších seredských čerešní. A v rohu latrínu. Po vodu chodil k mladšiemu bratovi, inak k vychýrenému miestnemu staviteľovi, s litrovým hrncom cez pol mesta k domu opretému plotom o park pri kaštieli. Napumpoval studničnej vo dvore, posedel v kuchyni, poprosil o koch, odniesol do jedinej tmavej izby. Na umývanie aj na varenie. Koch na zjedenie. Aj na dva dni. V krčme aj tak nič viac nepotreboval. Škoda, že sa tam sedelo len od desiatej. Do desiatej. Potom už bola tma. V nej vynikli tie obrie obrazy, čo mal po stenách v ešte obrovskejších rámoch, ktoré asi nikdy nikto tiež nevidel. Olejomaľby rýchlo tmavnú a strácajú sa v nich všetky príbehy.

O tom vedel najviac Eri, inak vychýrený miestny maliar svätých obrazov Krista v modrom, s rukami založenými na pokrčených kolenách, ako z vršku hľadá do doliny, kde sa pasú jeho ovečky a zatiší s hroznom a ružami, rovnako v modrých odtieňoch, presne podľa vkusu seredskej každej vrstvy. Ernest Scherhauser, čo si zobral za ženu najstaršiu dcéru mladšieho starého otca, pána staviteľa, Antona Mela, Margitu, čo mala ešte sestru Martu a brata Laciho. Volali ho Ernes, najmä obľúbený svokor, ktorého nikto nikdy inak nenazval iba: pán staviteľ a bol vychýrenejší, ako vychýrený miestny maliar, lebo staval aj Budapešť aj Viedeň. Jeho zať obrazy podpisoval ERI a rok. A vychýrený bol len v meste.

Jedného z nezarámovaných modrých Kristov opatruje aj Elenka vo vysokej sektorovej skrini v obývačke ako svadobný dar už celý život.

Jediné obrazy v Seredi, čo Ernest Scherhauser nenamaľoval, boli tie Pištabáčiho. Bol príliš lakomý, aby niekomu platil za obrazy.

Len k bratovým vnúčatám: Elenke, Darinke a Relkovi bol ešte ako tak prístupný, lebo do tej istej krčmy chodili brávať pivo do džbánu pre mladšieho starého otca. Penu cestou zlízali, lebo mohli. V čase čerešní im Pištabáči dal vždy zopár viazaničiek. Čerešne zviazané za stopky niťou kázal predávať na námestí. Po korune. Tú jednu si mohli potom nechať na cukrkandel. Čerešne boli prezreté a červavé, aj po päť červíkov v jednej, ale predávali sa dobre, lebo v tom čase boli v meste len dva čerešňové stromy. Cukrkandel bol tiež dvojaký, biely a bordový. Asi nebol bordový, ale skôr hnedý, ako pripálený karamel, ale slovo "bordový" znelo interesantnejšie. Za korunu si Elenka, Darinka a Relko dávali nasekať z oboch a potom dlhé hodiny cmúľali a overovali, že je ten pripálený lepší ako obyčajný biely. A biely horší ako ten bordový. A červavé čerešne.

Elenka si ho vybavila vždy s tými čerešňami a tie bordové boli. Potom sa jej to zlialo do dnešných sedemdesiatich dvoch rokov čistého času a má na svojskú farebnosť patent a právo. Všetky čerešne musia byť výsostne bordové a cukrkandel, čo už nevyrobajú a nesekajú, neopísateľný. Darinka z Králikov, kde býva so Slovákom z Austrálie, čo nemá jedno oko, ale má dlhé vlasy, čo jej občas zavolá, keď si raz za čas nevie spomenúť na recept na srynkin ryžový koch, si už cukrkandel nepamätá vôbec a Relko tiež viac ako oplešivel. Pohreb od pohrebu viac a viac. Občas, v nedeľu po šestnástej počítajú mŕtvych. Niekedy sa im zdá, že muži mrú viac ako ženy, inokedy naopak.

17.05.1972

...ostalo mi veľmi zle strašne ma prsa a ruky boleli. O 9 tej večer došol Doktor dal mi Injekciu na utišeny a Ernes ma zavazol do Šali do Nemocnici. 21.5. V nedelu boli zamnu Ernes a Margit mal som pri sebe 1.800 Kcs a poslal som s nich domov 1.200 Kcs po Erneskovi a Margite. Reku abi sa mi tam nestracili. 2.6.72 večer som došol domov. Dnes je 10.6.72 čo to pišem ale do dneška sa o tich 1.200 ani slovom ne pre rikli mi či ich potrebujem či ne tak mam unich stara Dlhoba 2.500 bez práva ich drža u sebe toje vihovorka že s nich Viplaca, nikomu nič nedlhujem.

1.200 Kcs teras

3.700 mi Dlhuju Ku dnu 10.6.72

Anton Melo pán staviteľ

Všetky obrazy sa raz stratili. Mladšia sestra Margit, učenlivá Marta, aj keď ju dali vyučiť len za vlásenkárku a mala vyrábať parochne zo živých vlasov, vždy po štyri vlasy prevliekať cez tyl a uzliť, celý život robila kaderničku, okrem času, čo ešte spolu všetci bývali v jednom dome v Sereďi pri múre parku kaštieľa. Vtedy robila v kávovinách a nosila domov arašidy a figy, alebo to, čo tam práve vtedy balili. Kavenky až neskôr. A potom ich kupovala, s nostalgiou, lebo sa odsťahovali do Topoľčian na činžiak a tam celý život až do smrti robila kaderničku, aj keď už oficiálne kaderničku nerobila. Margit starostlivo vybrali povolanie učiteľky, ale starostlivá nebola. Bola z tých mrcha prísnych učiteľiek, z ktorých si jej dcéra Darinka, tiež neskôr učiteľka 1.-4. v Šintave, nikdy nebrala príklad. Učenlivá Marta a nestarostlivá Margit si podelili otcove obrazy, vynechajúc brata Laciho, ale po ich smrti aj tak všetky niekam zmizli. Olejomaľby sú prchavé. Zle sa počítajú.

Sereďi 26. XI. 72

...následkom odejdena do nemocnici na delšu dobu

Dal som do uschovny Panu Rudolfovi Smidovi a jeho manželke Jucike vKladne Bankove Knišky leš sa vratim. Na mena nasledovne

Číslo knišky

77 28 koho 7728 Matejovicova Marta 2.999

vkladna kniska Matejovicova Elena 3.500

322 816

2 0 322 516 Šerhaferova Darina 3.526

333 506 Viherna Melo Ladislav 4000

302 195 vkl. Melo Ladislav 827

32 00 87 vkl Melo Anton 2901

17.753

meno knizek hotovosti

ma Melo Ladislav 2550 Kcs

ja Melo Anton 3443

5993

Mladšia stará mama, Pištabáčiho švagriná, Helena, podľa ktorej pomenovali aj najstaršiu vnučku, dcéru učenlivej Marty, ale pomýlili sa a napísali Elena, tak to nebolo teda po nej, ochoreli. Jej skoro menovkyňa chodila vždy na víkend z Bratislavy, zo Slovnaftu, kam ju dali študovať, namiesto domov do Topoľčian, ku starkým do Sereďe.

"No, čo ty ja len dám, dívča moje, keď si už došla nás kuknúť. Dočkaj, dočkaj, takú tortu ty urobím, celá Bratislava sa bude za ušami zalizovať."

Nakrájal vtedy rožky a dal do toho srdce a všetko, čo kredenc ponúkol. Ponúkol toho dosť. Niesla to až do Bratislavy, bála sa, že keby to vyhodí v Sereď, mladší starý otec, inak známy pán staviteľ, ktorého nikto inak nevolal iba „pán staviteľ“, lebo staval Budapešť aj Viedeň, sa to dozvedia. To by mu neurobila. Vykydla to až na stanici. Bratislavu nestaval. "Šak aj tak vyzíra..."

Vyzierali ju vždy na víkend. Všetci. Čo ešte zostali. Mladší starí rodičia a miestny vychytený maliar Ernes s nestarostlivou Márgit. Ostatných rozfúkalo po svete. Ale len tom malom. Starý otec zaopatroval.

Nechajte Banke ale 3000 kcs a dajte spraviť 2 kusy nahrobne umelo kamenne platne, dajte to spraviť p.Bartošovi, biva proti vojenskej ulice ufam že on to spravi. On ešte dobre robí. Budu to asi 95 x 206 cm šak on bi si to zmeral na cintorine. Tak teš že bi tam dal 1 lampaš a zo zlatom obnovit pisma aš bi sa vihovaral že to nemože tak biste to skusili dat inemu nektovi nech si to vezme na starost. Tak teš gdo si to vezme tam hrob na starost nech sa nechaju nejake penaze na udržbu. Občas tam dat nejaku kvetinku, posvitit tam, občas dat za nas na omšu...

Niekoľko by sa mohol nájsť. Kedysi chvíľu všetci bývali pospolu. Starý otec "pán staviteľ", stará mama, švagriná Pištábáčiho s Pištábáčim s jeho litrovým hrncom, ak bol práve na návšteve prosiť o koch, ich tri deti Margit, Laci a Marta a po tri deti tých detí. Darina, Aurel a Dušan od Ernesta a Márgit a Elena, Jožko a Ľubica od Marty a jej Jožka. Iba stredný Laci mal len jednu dcéru, s pani doktorkou Jindrou z Čiech. Ivonka sa narodila s rúžštepom a musela do troch rokov jedávať len postojačky. Keby sedela a nahla sa, vyteká jej všetko nosom. Potom ju dali operovať, ale to už Laci nevedel, lebo v krčme s Pištábáčim sa všetko zahmlievalo. A bolo prchavejšie než Ernestove maľby bez príbehov.

...Lacovi nedavajte do ruky žiadne penaze. Vite čo bi s nima spravil, on nechsa zda úradne na okresnom síde Galante svoj pravnosti a nech poveri Martu že mu bude tutorom a Marta bi prevzala jeho podil abi ona snima Disponovala, a povedat mu že som zanechal. Aš bi sa stich penazi čo bi mu marta na nečo dala. A bi ich prepil nech sa na ďalšie nehlasí. Vite jaky je on jemusa nič nemože verit. Tak ked sa dohodnete a za dobre uznate, nech Marta prevezne jeho časťku a ona nech s nima rozhoduje, a da mu snich len na nutne veci aš bi nečo potrebuval...

Obrovské neviditeľné obrazy asi pripadli štátu, lebo Pištábáči nemal rodinu, ktorej by ich odkázal potom, čo už zvyšnej žijúcej odkázal, čo chcel a o takú sa už viac nestará. Staral sa o neho mladší brat, pán staviteľ. Mohol si chodiť pumpovať vodu do litrového hrnca a švagriná, jediná stará mama Helena, čo jej vlasy obeleli už v osemnástich, mu zakaždým urobila obľúbený ryžový náky. Koch. Občas mohol naň niečo priniesť, ale vyhovárал sa, že ani nevie, čo do takého dobrého ryžového kochu podľa správnosti ide. Učennivá Marta sa naučila od mamy robiť koch, ale žiadne z jej troch detí ho nikdy neľúbilo. Ale ju ľúbili všetci viac ako Margit. Najmä otec.

...aš bich sa nevratel

nech odovzdaju Pani Smidovi Rudi a jeho manželka Jucika mojej cere Marte Matejovicovej kebi jej nebolo tak Margite Šerhafrovej (a nech sa jednako podela šecca traja)

Decembri 1972 som vybral na chovu z Lacovich penazi pre p Smidovu 400 Kcs tak ma nutri 2150 Kcs

28 XII.72

Dalej nechavam spenazi. Darinke dajte 2000 Kcs a Lubke Matejovicovej 2000 Kcs a teš Detom Relkovi Dušankovi, Jojkovi. Dajte každemu nečo na pamiatku do Banky...

Elenka sa vydala ako prvá z vnúčat. Už mala svojho Tonka, aj peniaze na pamiatku od starého otca pána staviteľa Antona Mela, ktoré už neboli v banke. Učennivá Marta skúsila z nich a z vyplatenia zo

seredského domu postaviť topolčiansky dom a potom ho s dlžobami predať. Topolčianski sa vrátili do činžiakov, každý do vlastného. Do Serede už nikdy.

Všetci z toho domu sa niekde popratali. Len o Lacim dlho nikto nič nevedel.

...ne že bi som zastaval Laca, on je naozaj jeden nešťastliví človek, Rozhodnite onom medi sebu. Margit s Ernestom mi dlhuju 2500 Kcs čo som im požičal viplacit Martu z domu ešte mi ich nevrátili, počul som že sa boja že ostane pomne nejaka Dlhoba abi to mali š čoho zaplatit. Ja nedlhujem nikomu ani korunu ani Elekriku ani domovu dan. Na rok 1972 som dal odvolany práh činzovej dani a dodnes som nedostal odpoved...

Nestarostlivá Margit sa nenaučila nič, lebo celý život učila a mala toho aj všetkých plné zuby. Potom nemala zuby ani vlasy a zomierala dlho v kuchyni, kam jej preniesli gauč pána staviteľa, na ktorom sa v duchnách s modrými pásikmi strácala, na rakovinu.

Učenlivá Marta a nestarostlivá Margit sa starali o svoje rodiny, ale nepostarali sa o vlastného brata Laciho, nieto ešte o brata otca. Pištabáčiho dávno nikto nespomenul.

...z Lacom rozhodnité jak za dobre uznate Penáže mu do ruky nedavajte, žiadne povecte mu ked snich prepíše, nečo, na ďalšie nech sa nehlasí...

Asi skončil ako Pištabáči. Tomu aj tak stačil litrový hrniec a koch. A učenlivá Marta mala v Topolčanoch plné hrnce kochu a nikto ho nechcel.

A v Seredi, v dome s múrom prilepeným o plot parku, zostal s ovdovelým pánom staviteľom, čo už nemal ženu ani brata len Ernes, aj so svojou nestarostlivou Margit.

...nevím čo to mam za ľudí v dome ked som došol z nemocnici som sa citil jak kedbich došol do upneho cudzeho prostreda. Ja trpim strašne bolesti že to sa opisat neda, a nenajdesa v dome nikoho čo bi sa ma len slovom opital jako sa mam či mi nečo nejdu kupit či som nečo jedol. Kemu ked nečo potrebujem mosim požadat cudzich ľudí.

Totok večer som došol domov požadal som abi mi nejake ti obedi dali lebo som bol bez vladni tak mi 2x dali obed. Nato po obede vnedelu došol Relko a hovoril mi že abi som mu požičal ten gauč ja som slubil na nejaky čas leš ho budem potrebuvat avšak najdelš do Decembra 1972.

Mislelsom že si občas len precca namna zmisla, ale vec ide ďalej postarom nigdo mi ani pohar vodi nepoda tak aš sa trocha uzdravim dam ten gauč aj šporak dole abi mi tam negdo nečo uvarel a namna sa pozrel lebo si zaridim izbu v Topolčanoch...

Panbo zaplat za vašu starostlivost! Kto nema cit a lásku grodičom, to neni človek, ale vec!!

*Ja vas tu šeckích zanechavam
bol som medi svojimi a neuznavali ma, tak som už tu bol zbitočny
namna sa nehnevajte. Pan boch zaplat, za starostlivost omna čo mi odvas bola dana.
Z Bohom ostavajte Švagrovci ceri sin vnučence Brati a Sestri a ostatny znami*

váš Otec a Dedko pán staviteľ

*Po mne šati a z nabitku nečo Lacovi Dajte
on je chudak. Trocha s nim lucky
zachazajte*